

ORTAK PAZAR KAVRAMLARI

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği (KİBİ)

Prof. Dr. Orhan OĞUZ

Ortak pazar deyimi daha ziyade XX. asrın ikinci yarısında sık kullanılmaya başladı. Bütün dünyanın ekonomik düzeninde bir bünye değişikliği adeta gözle görülür hal aldı. Ömrünü yitirmiş, bir çok eski ekonomik kuruluş, davranış ve anlayışlar yerlerini yenilerine terketti.

Ülkelerin geniş pazarlar içinde gelişmelerini daha olumlu bir biçimde tamamlamalarının mümkün olabileceği fikri gittikçe yaygın bir hal aldı.

Bazı ülkeler sadece bir kaç sektör veya sınaî ürünler üzerine kurulan bir bütünleşmeye konu teşkil ederlerken diğer bazılarının da bütün sektörleri kapsayan bir birleşmeyi tercih ettikleri görüldü.

Bu tür eylemlerin amacı sadece ülkelerde yaşayan insanların yaşama düzeylerinin yükseltilmesi oldu. Bu amaca ulaşabilmek için ülkelerarası mal, hizmet, sermaye ve insan hareketlerinin serbestleştirilmesi öngörülüyordu. Fakat basit olarak sıraladığımız bu hususlarda öngörülen hedefe ulaşabilmek için çeşitli güçlükleri yenmek zorunluluğu vardı. Hattâ ekonomik bütünleşme hareketlerinin arkasından gelecek siyasî entegrasyon fikri ne kadar unutulmak istense de bir türlü akıldan çıkmıyordu.

Bilindiği gibi bu yolda ilk ciddi deneme, Avrupa'lı Altı ülke arasında başladı. Bütün dünya ülkelerinin gözü adeta Avrupa Ekonomik Topluluğuna çevrildi. Her ülke kendi çıkarları açısından bu oluşu önemle izlemeye başladı.

AET'ye vücut veren Roma Antlaşmasının bütün sektörleri kapsayan bir bütünleşmeyi öngörmesi ve bu yolda başarılı gelişmeler kaydedilmesi dünyanın birçok gelişmiş ülkeleriyle birlikte az gelişmişlerinde de bir endişeyi açıkca ortaya koymuş oldu.

Ekonomik bütünleşmenin sonucu olarak, geniş bir pazar içinde organize olan ekonomilerde her alandaki rekabet irili ufaklı ülkelerin iç ve dış politikalarında üzerinde önemli durulan konuların başına geçti.

Birçok ülkeler ekonomilerinde köklü değişiklik yapmak zorunluğuna inanarak, ekonomi politikalarını yeniden düzenleme gayretine girdiler.

Nitekim AET'nin gerçekleşmesi ile dünya pazarlarında kuvvetli hale gelen topluluk ürünlerinin rekabet tesirini azaltmak amacı ile birçok uluslararası kuruluşlardaki bazı eylemlerin içine girdi.

AET Antlaşması 1958 yılında yürürlüğe girdi. 12 yıllık gümrük birliği hızlandırma kararları ile daha kısa bir süre içine sığdırılarak 1968 yılında gerçekleştirildi.

Bugün 185 milyon kaliteli bir nüfusa, 1842 dolar fert başına gelire ve güçlü bir endüstriye sahip, büyük bir ekonomik bütün Avrupa'da kurulmuş bulunmaktadır.

Avrupa Ekonomik Topluluğunun kuruluşundan bu yana on sene geçmiştir. Bu süre sonunda Topluluğun gayrisafi milli hasılası 340 milyar doları bulmuştur. Bu bütünleşme hareketinden sonra % 8'in üstünde bir kalkınma hızı gerçekleştirilmiştir. 1958 - 1968 döneminde AET'de sabit fiatlarla Gayrisafi Milli Hasıladaki artış oranı % 69'a ulaşmıştır. Aynı dönem içinde diğer büyük ünitelerden meselâ; Amerika Birleşik Devletlerinde bu oranı % 58, İngilterede % 38'dir. Bunların dışında AET'da on yıl içinde sanayideki üretim % 71, tarımdaki % 30 artmıştır. Ticaret hacmi ise % 200 artmış olup 60 milyar dolarla dünya ticaretinin dörtte birini elinde tutmaktadır.

Bütün bu rakkamlar Topluluğun yapısını, niteliğini ve nasıl gelişmekte olduğunu gösteren en iyi örneklerdir.

AET kurulduğu günden itibaren Türkiye tarafından gelişmesi dikkatle izlenmeye başlandı. Çünkü Türkiye'yi çok ilgilendiren

bu bütünleşme hareketi ekonomiyi önemli oranda etkiliyecekti. AET'ye girmek veya dışında kalmak mümkündü. Bu alternatiflerin hangisi ülkemizin çıkarına olduğu iyi hesap etmek zorunluğuydu. Sadece ekonomi motiflerle değil, politik nedenleri de gözden uzak tutmak beraberce ele alınarak karar vermek mecburiyeti vardı.

Nitekim, AET'ye girmemiz için ilk müracaatımız 1959 yılında yapıldı. Bu müzakereler çeşitli nedenlerle 1963 yılına kadar devam etti. Nihayet bilindiği gibi, Türkiye 1963 yılında Ankara Anlaşması ile AET'ye ortak üye oldu. Bu anlaşma, 1 Aralık 1964 de yürürlüğe girdi.

Bugün, Türkiye'nin AET'ye tam üye olabilmesi için kabul edilen 3 dönemden birincisi olan hazırlık döneminin beşinci yılına gelinmiştir. Artık bu dönem nihayete ermek üzeredir. AET ile yapılan anlaşmaya uygun olarak katma protokolün hazırlık çalışmaları bugünlerde başlamış bulunmaktadır.

Hazırlık döneminde bazı ihracat mallarımıza altılarca kontenjanlar açılmıştır ve kalkınmamıza yardımcı olmak için 175 milyon dolar kredi verilmesi öngörülmüştür.

Evvelâ 4 geleneksel mal olan tütün, incir, fındık, kuru üzüm'e belli oranda kontenjan tanındı. Sonradan Türkiye'nin ihracatını arttırmak amacı ile bu kontenjanlar daha da arttırıldı ve yenileri de ilave edildi.

Ortak pazar tarafından 1969 yılında Türkiye'ye açılan kontenjanlar Tablo I'de gösterilmiştir.

Bu kontenjanların üye ülkelere dağılımı Tablo II'de gösterilmiştir.

Genellikle Türkiye kendisine tanınan kontenjanları dolduramamaktadır.

AET ile ilişkileri kuran ve yürüten yetkililerin çalışmaları ile uygulama arasında olumlu bir gelişmeyi görmek güçleşmektedir.

Klasik ihraç mallarımızın kontenjanlarının kullanılmasına ait rakamlar Tablo III'de gösterilmiştir.

Açılan tarife kontenjanları maalesef kullanılmamaktadır. Bunların mutlaka nedenlerinin aranıp bulunması lâzımdır. Aksi

TABLO I

İhraç mallarımız ve gümrük tarife No. ları		AET tarafından ayrılan konten- jan miktarı	AET'in bu malların it- halâtında uygulayacağı gümrük rejimi
1. Turunçgiller	(08.02)		Topluluğun ortak Güm- rük tarifesi (OGT)
— Portakal, mandalina, klemantin		10.000 ton	nden % 20 indirimli ta- rife
— Limon		10.000 ton	
2. Kuru incir, kuru üzüm, fındık			
— Kuru incir	08.03	18.900 ton	% 4,7
— Kuru üzüm	08.04	38.570 ton	vergisiz
— Fındık	08.05	18.700 ton	% 2,5
3. Tütün	(24.01)	17.615 ton	vergisiz
4. Tekstil mamûlleri			
— Havlu nev'i bukleli pamuklu mensucat	(55.08)	75 ton	Topluluğun ortak güm- rük tarifesinin yarısı
— Sair pamuklu mensucat	(55.09)	105 ton	yani % 50 indirimli ta- rife
— Yatak çarşafı, masa örtüleri	(62.02)	30 ton	
— Elâstiki olmayan örme giyim eşyası	(60.05)	30 ton	OGT'nin yarısı yani %
— Kalite şaraplar	(22.05 B)	6.000 hl	50 indirimli tarife

halde sadece kâğıt üzerinde yeni mallara kontenjan almak veya eskilerinin miktarını arttırmak etkili biçimde ekonomimize yararlı olmayacaktır.

Son yıllarda bu 4 geleneksel malın dışına bilhassa sınai mamullerde kontenjan alınması yoluna gidilmiştir. Tablo I'de görüldüğü gibi tekstil mamullerinin topluluğa ihracı imkânları araştırılmıştır. Bu çalışmalardan maalesef müsbet bir sonuç alınamamıştır. Havlu nevi bukleli mensucat, yatak çarşafı, masa örtüsü için alınan kontenjanlar hiç kullanılamamıştır. Elâstik olmayan örme giyim eşyası için alınan kontenjanın çok küçük bir miktarı kullanılabilmektedir.

AET ülkelerine sınai ürünleri ihraç etme safhasına geçebilmemiz seçilen mallar sebebiyle başarılı olmamıştır. Demek ki *ihraç imkânları iyice araştırılmadan ciddi etütler yapılmadan gelişigüzel mallar ele alınmakta, bunlar üzerine müzakereler* cereyan etmekte ve sonuç menfi olmaktadır. Bu bir-iki örnek, halâ işbir-

TABLO II

	Almanya	Fransa	İtalya	Hollanda	Belçika-Lüks.	Üye ülkelere ayrılan miktarların toplamı	Yedek ayrılan miktar	Kontenjan toplamı (*)
Kuru İncir	4,536	7,512	835	300	922	14,175	4,725	18,900
Kuru Üzüm	5,500	2,315	7,354	10,000	3,761	28,930	9,640	38,570
Fındık	11,500	1,400	50	1,010	725	14,685	4,015	18,700
Tütün	11,000	1,150	950	700	1,600	15,400	2,215	17,615
Havlu nev'i bukledi mensucat	21	13	20	3,4	2,6	60	15	75
Örme giyim eşyası	8	7,2	7,2	0,8	0,8	24	6	30
Yatak çarşafı masa örtüsü	8	7,2	7,2	1	0,6	24	6	30
Sair pamuklu mensucat	29	29	18	4,8	3,2	84	21	105

(*) ton olarak

TABLO III

1965 - 1966 ve 1967 YILLARI TARİFE KONTENJANLARININ KULLANILIŞI:

	Kontenjan	1965		1966		1967		(bin ton)	
		Kulla-nılış	%	Kontenjan	Kulla-nılış	%	Kontenjan	Kulla-nılış	%
Tütün	12.500	9.519	76	13.615	10.893	80	17.615	14.928	84.7
Kuru Üzüm	30.000	25.075	83.5	33.000	25.922	75	38.570	22.057	57
Kuru İncir	13.000	12.802	98.5	14.300	13.347	98	18.900	15.599	82.5
Fındık	17.000	17.000	100	17.000	17.000	100	18.700	18.700	100

liği yapmaya hazırlandığımız batılı ülkelerin metodlarından, çalışma usullerinden yararlanmadığımızı gösteren açık bir misâldir.

Ayrıca deniz ürünleri konusunda varılan anlaşma uyarınca kontenjanlar da açılmış ve % 50 gümrük indirimi kararlaştırılmıştır. Fakat bu kontenjanların dahi kullanılma oranı çok düşük seviyede kalmıştır.

Türkiye - Kibi

Türkiye, İran ve Pakistan arasında 1964 yılının Temmuz ayında kalkınma için Bölgesel İşbirliği Teşkilâtının temeli atılmış oldu. Bu tarihte İstanbul'da toplanan devlet başkanları yayınladıkları ortak bildiri de bu örgütün amaçlarını tesbit etmiş oldular.

Bu suretle 160 milyon nüfusa sahip bir bölgede, kültürel ve ekonomik alanlarında işbirliğinin genişletilmesi uygun olacağı anlayışında ittifak ederek mal ve hizmet hareketlerini teşvik etmek, onların artmasını sağlamak, ortak amaçlı projeleri gerçekleştirmek, teknik yardım konularında çok daha yakın ilişkiler kurmak gayesiyle KİBİ (*) yaratılmış oldu.

Bugün Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği'nin yapısı şöyledir :

- I — *Zirve Konferansı* : Devlet başkanları seviyesinde olup, teşkilâtın genel politikasını tayin eder.
- II — *Bakanlar Konseyi* : Üç ülkenin dışişleri bakanlığından kurulmuş olup, KİBİ'nin en yüksek organıdır.
- III — *Bölgesel Plânlama Konseyi* : Üye ülkelerin Plânlama örgütlerinin ve dışişleri bakanlıklarının temsilcilerinden teşekkül eder. Koordiosyon komitesince KİBİ komiteleriyle ilgili olarak hazırlanan kararları Bakanlık Konseyinden önce görüştür ve onaylar. Yüksek karar organıdır.

(*) KİBİ Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği (RCD)

IV — *Komiteler* (*)

- 1) Sanayi Komitesi
(Başkan : İran) : Ortak amaçlı teşebbüsleri teşvikini, mükerrer vergilendirmenin önlenmesiyle uğraşacaktı.
- 2) Petrol ve Petro-
Kimya Komitesi
(Başkan : Türkiye) : Her türlü petrol ve petrokimya
- 3) Ticaret Komitesi
(Başkan : Pakistan) : Bölge içi ticareti geliştirme, KİBİ Ticaret ve Sanayi Odası, çok taraflı ödeme işi, turizm, bankacılık, sigortacılık.
- 4) Ulaştırma ve Haberleşme Komitesi
(Başkan : Türkiye) : Kara-deniz, hava ulaştırma işleri, postatelekomünikasyonla
- 5) Teknik İşbirliği
ve Amme İdaresi
Komitesi
(Başkan : Pakistan) : Teknik İşbirliği programlaması, tarım, sağlık, aile plânlaması
- 6) Sosyal Faaliyetler
Komitesi
(Başkan : İran) : Kültürel işbirliği, tanıtma
- 7) Koordinasyon
Komitesi
(Başkan : Komitenin
Toplandığı ülke) : Bütün komitelerin çalışmalarını koordine eder. Raporları değerlendirir. Bölgesel Plânlama Konseyi ile hazırlık çalışması yapar.

(*) Komiteler KİBİ Dışişleri Bakanları ve Plânlama Konseylerine bağlı olup, KİBİ Sekreterliği ile yakın işbirliğinde bulunurlar.

- V — *Talî Komiteler* : Komitelere yardımcı alt komitelerdir. Alt komitenin çalışması bitince kaldırılır.
- VI — *KİBİ Genel Sekreterliği* : 3 sene süre ile Tahran'da çalışacaktır. 6 müdür, 3 müdür mavinisi, 29 memur ve müstahdemisi vardır. Sekreterliğin bütçesi, üç ülke arasında eşit şekilde paylaşılır.

Türkiye'nin uluslararası ekonomik ilişkileri ele alınca KİBİ ile AET'yi mukayese etmek icap edecektir. Bilindiği gibi KİBİ tam bir ekonomik bütünleşme hareketi olarak nitelenemez. AET'de olduğu gibi ülkeler arasında gümrük birliğinin gerçekleşmesi mal, hizmet ve sermaye hareketlerinin tamamen serbestleştirilmesi söz konusu değildir. Bunların dışında sadece ticarî, sınaî, kültürel münasebetleri geliştirici bir işbirliği kuruluşudur.

Türkiye'nin işbirliği halinde olan KİBİ ülkelerinin iktisadi durumlarını özet olarak belirtmek için bazı istatistikî doneleri vermekte fayda vardır.

TABLO IV

	<u>Yüzölçümü</u> (000 km ²)	<u>Nüfus</u> <u>artış hızı</u>	<u>Kalkınma hızı</u>
Türkiye	780	2,8	6,8
İran	1.648	2,9	8,2
Pakistan	944	2,8	5,1

Toplam nüfus 160 milyonu buluyor. Bu rakam AET ile mukayese edildiğinde yakın seviyede bir sonuç elde edilecektir.

Bir ekonomi için nüfus kadar, onun kalitesi ve gelir seviyesi de önemlidir. Bu yönde KİBİ'nin sahip olduğu nüfus AET ile mukayese edilirse çok aleyhte olduğu derin bir araştırmaya lüzum olmadan görülecektir.

Gayri Safi Milli Hasıla ve Fert başına gelir KİBİ ülkelerinde (1965 fiyatlarıyla 1967 yılında) Tablo V'deki gibidir.

TABLO V

	GSMH (Milyar \$)	Fert başına gelir (\$)
Türkiye	9,5	289
İran	6,9	257
Pakistan	10,6	89

TABLO VI**KİBİ'NİN 1972 YILI İÇİN GELİR DURUMUNDA
ÖNGÖRÜLEN RAKAMLAR**

Ülkeler	GSMH (Milyar \$)	Fert başına gelir	Artış oranı
Türkiye	13,4	361	% 4,4
İran	10,8	355	% 6,7
Pakistan	15,2	112	% 4,16

Yukarıda tablo V ve VI'da görüldüğü gibi KİBİ ülkelerin 1967 yılında 27 milyar dolar olan Gayri Safi Milli Hasılları, 1972 yılında 39 milyar \$ geçmiş olacaktır. Tabloda belirmiş olan husus KİBİ ülkelerinin refah seviyeleri birbirinden oldukça farklıdır.

KİBİ ülkelerinde GSMH içinde tarım sektörünün önemli bir yer işgal ettiği görülmektedir.

TABLO VII

	GSMH'de tarımın payı
Türkiye	% 30,3
İran	% 21,6
Pakistan	% 48,5

Tablo VII'de KİBİ'de en endüstrileşmiş ülke olarak İran görülmektedir. İran'da bu durumu meydana getiren unsur, petrolden elde edilen değerdir. İran'ın 1967 yılında petrol geliri GSMH'nin % 17 sine ulaşmıştır.

KİBİ ülkeleri arasında normal bir ekonomik münasebet yakın tarihe kadar mevcut değildir. Bu ülkeler arasında dış ticaret rakamları önemsiz ve düzensizdi. Bazı seneler bu rakamlar

artar, bazı yıllar ise sifıra yaklaşırdı. Bu da normal ticarî ilişkilerin kurulamamış olmasını gösteriyordu.

Türkiye'nin İran ve Pakistan'la kurmuş olduğu ticarî ilişkiler önemli olmamasına rağmen dış ticaret dengesi hep memleketimiz aleyhine sonuç vermektedir.

TABLO VIII

TÜRKİYE - İRAN DIŞTİCARET İLİŞKİLERİ

	<u>İthalâtımız</u>	<u>İhracatımız (000 \$)</u>
1961	2.694	5.093
1962	13.874	11
1963	15.182	14
1964	7.114	4.995
1965	—	1.622
1966	214	48
1967	0.043	247

Türkiye İran'dan daha ziyade ham petrol ithal etmektedir.

İran'a yapılan ihracat tabloda görüldüğü gibi önemsiz olmasına rağmen şeker, canlı hayvan, peynir, elektrolitik bakır, palamut hülâsası gibi mallardır.

İran'la Türkiye arasındaki normal ticarî ilişkileri maalesef sınır boyunca yapıla gelen kaçakçılık engellenmektedir.

TABLO IX

	<u>İthalâtımız</u>	<u>İhracatımız (000 \$)</u>
1961	50	—
1962	218	—
1963	266	10
1964	263	1
1965	710	43
1966	1.411	974
1967	2.402	1.118

Pakistan'la ticaretimiz yukarıda belirttiğimiz gibi gayet zayıftır. Aynı zamanda iki ülke arasındaki dış ticaret dengesi gene aleyhe işler haldedir.

KİBİ ülkelerinin ekonomik bünyelerinin birbirine az çok benzerliği haberleşme ve ulaştırma tesislerinin henüz kurulamaması veya tam işler hale gelmemesi nedeniyle ilişkiler zayıf kalmaktadır. Bölgesel ihtiyaçlara cevap verecek nitelikteki alt yapı projelerinin gerçekleşmesi ileride ekonomik ilişkileri geliştirebilecektir.

Yakın geçmişe kadar KİBİ ülkeleri arasındaki ticaret çok önemsizdi. Bölgenin toplam dış ticaretinin ortalama binde ikisinden azı bölge içinde idi. Bugün bu oran % 2'ye yükselmiştir.

Uzun vadede Türkiye'nin Pakistan ve İran'la olan ticari ilişkilerinin lehine gelişeceği tahmin edilmektedir.

KİBİ başladıktan sonra dahi Türkiye açısından İran ve Pakistan'la dış ticaret ilişkilerinde önemli bir gelişmenin olduğu söylenemez.

KİBİ ülkeleri arasında bölgesel ticaretin gelişmesi için bazı müesseselerin kurulmasına başlanılmış, diğer bazıları da plânlanmıştır.

KİBİ ülkeleri arasında her çeşit münasebetin gelişmesine yardımcı olarak bazı alt yapı yatırımlarından sonra, özel ve kamu kuruluşları arasında ortak amaçlı projelerin gerçekleşmesini ana hedef olarak tesbit etmiştir.

KİBİ örgütü içinde kurulan komiteler önemli projeler üzerinde çalışmaktadırlar.

Bu projelerin amacı, her üç ülkenin ihtiyaçlarını karşılamak, büyük projeler için geniş pazar temin ederek yaşamalarını sağlamak ve her sahada ülkelerin daha yakın bir işbirliğini kurmalarında yardımcı olmaktır.

Şimdiye kadar tasdik edilen veya prensibinde mutabakada varılan ortak amaçlı projeler 50 rakamına ulaşmıştır. (*)

Bu elli projenin gerektirdiği tesislerin 15 kadarı Türkiye'de kurulması öngörülmüş bulunmaktadır.

(*) Projelerin isimleri arkadaki listede gösterilmiştir.

Sonuç

Türkiye bir taraftan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ortak üye olurken diğer taraftan Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği'ne dahil bulunmaktadır.

Yukarıda her iki topluluk hakkında özet bilgiler verilmiştir. Böylece Türkiye, ekonomik seviyeleri ve bünyeleri oldukça farklı Avrupalı ülkelerle ortaklık tesis ederken, öte yandan ekonomik yapıları birbirine benzeyen, seviye farkı ülkemizin lehine olan ekonomilerle İşbirliğine girişmiştir.

Türkiye sanayileşerek ekonomik gelişmesini sağlamağa çalışırken, bu aşamayı oldukça geride bırakmış AET ülkeleriyle bütünleşme gayreti içindedir. Türkiye'nin bu sahada AET ile bütünleşmeye konu teşkil etmesi, hem birçok sorunları ortaya çıkarmakta ve hem de akıllıca bir iktisat politikası uygulandığı takdirde çözüm olanaklarını artırmaktadır. Bilhassa KİBİ ülkelerinin arasında gelişme durumu itibariyle ülkemizin diğerlerinden daha ileri safhada olması lehte sayılacak bir husus olabilir.

Türkiye'nin başarılı bir bütünleşmeyi gerçekleştirebilmesi için her şeyden evvel kendi millî sanayiini kurarak sanayinin millî gelir içindeki oranı % 18'in çok üstüne çıkarması lâzımdır. Türkiye'de kurulan ve kurulmakta olan birçok sanayi işletmeleri yüksek himaye duvarları arkasında bacalarını tüttürmektedir. Belli bir süre için belki hoş görülebilecek olan bu durumdaki işletmelerin yarım duvarın yıkılması halinde kendilerini dışa karşı koruyabilecek, fiyat ve kalite rekabetine dayanabilecek seviyeye ulaşmaları mutlaka lâzımdır. Aksi halde hem bu teşebbüsler ve hem de ülke ekonomisi geniş oranda zarar çekecektir.

Türkiye sanayileşme konusunda halâ sermaye ve insan enerjisi israfından kendini kurtaramamıştır. Kaynakların en verimli şekilde kullanılması gerekirken özel ve kamu teşebbüslerinden birçoğu bu husus üzerinde fazla durmamaktadırlar. Gümrük tahditleri sebebiyle yüksek kârlar işletmecilerin gözlerini kamaştırmakta, onların gerçeği görmesini engellemektedir. Halbuki yöneticiler, bu durum geçici olduğunu hesaba katarak bir an önce buralardan elde edilen olanakları millî nitelikteki sanayilerin kurulmasına tahsis etmelidirler. Bu yola girmeyenler için gücendirici, girenler veya girmek isteyenler içinde yol gösterici ve özendirici

tedbirler yeterli ölçüde alınmalıdır. Bilhassa her türlü tasarrufların ekonomiye akmasını sağlayacak emin kanallar tesis edilmedir.

Türkiye'nin sanayi politikasında köklü bir değişmeye ihtiyaç vardır. Ülkemiz ister AET ve KİBİ ülkelerine, isterse diğer pazarlara sadece tarımsal ürünleri veya onların mamullerini satarak ekonomik gelişmesini sağlayamaz. Mutlaka birkaç ana sektörde milli sanayiini kurmak ve bu yoldan daha geniş bir bütün içinde ihtisaslaşmak durumundadır.

Teknolojik yönden süratle gelişen bir dünya içinde yukarıda belirtmiş olduğumuz nitelikte sınaî tesisleri kurmak her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Onun için olanakları birleştirmek, kaynakları israf etmemek ve fırsatlardan istifade etmek lâzımdır. Bugün AET'nin geçiş döneminde büyük sınaî işletmelerin kurulması ve yaşaması için KİBİ ülkeleri ile mevcut münasebetlerden yararlanmak mümkündür.

Tastik edilen veya prensibinde mutabakada varılan ortak amaçlı projeler :

— İran, Pakistan, Türkiye arasında «Banknot Kâğıdı Projesi». Tesis, Pakistan'da kurulacaktır.

— Pamuk Keten Hamuru Projesi (İran, Pakistan, Türkiye arasında olup Pakistan'da kurulacaktır.)

— Karton Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Bilya Projesi. İran, Pakistan, Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Tekstil Makinaları İmalât Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— PAS Sodyum Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Boya Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Optik Beyazlatma Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Lâcivert Boya Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Toxaphene Tesisi. İran, Pakistan, Türkiye arasında, Pakistan'da kurulacaktır.

— Tel ve Kablo Projesi. İran ve Pakistan arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Diptereks Tesisi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Jüt Mamulleri Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Crawler Tipi Topprak Harfiyat Ekipmanları Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Sadme Tesirini İzale Edici Cihazlar Fabrikası. Pakistan ve Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Makine Takımları, Dişli Kutuları, Debriyaj Sistemi, Diferansiyel Sistemi, Dümen Sistemi Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Alüminyum Levha v.s. Projesi. İran ve Pakistan arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Polyester Elyaf Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Polyacrylonitrile Elyaf Projesi. İran ve Pakistan arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Polybutadiene Kauçuk Projesi. Pakistan ve İran arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Methanol Projesi. İran ve Pakistan arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Formaldehit Üre Projesi. İran ve Pakistan arasında. Pakistan'da kurulacaktır.

— Alüminyum Projesi. İran ve Pakistan arasında. İran'da kurulacaktır.

— RCD Karbon Kağıdı Projesi. İran ve Pakistan arasında. İran'da kurulacaktır.

— Damger Fabrikası Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. İran'da kurulacaktır.

— Çelik Boru ve Tüpler Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. İran'da kurulacaktır.

— Sodium Tripolyphosphate Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. İran'da kurulacaktır.

— Naphhol Boyalar Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. İran'da kurulacaktır.

— Caprolactam Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. İran'da kurulacaktır.

— Polyisoprene Kauçuk Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. İran'da kurulacaktır.

— Tetraethyl Kurşun Projesi. İran ve Pakistan arasında. İran'da kurulacaktır.

— Lokomotif Fabrikası. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye'de kurulacak.

— Kraft Kâğıdı Hamuru Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye'de kurulacaktır.

— Streptomycin Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye'de kurulacaktır.

— Organik Renkli Boyalar Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye'de kurulacaktır.

— Barik ve Krom Boyalar Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye'de kurulacaktır.

— Boraks ve Borik Asit Tesisleri. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye'de kurulacaktır.

— Çay Endüstrisi İçin Gerekli Makinalar İmalâtı Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye'de kurulacaktır.

— Lâstik Tekerlekli Harfiyat Makinaları Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye'de kurulacaktır.

— Beton Karıştırıcılar (Mixerler) ve Beton Hazırlama Ekipmanları Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye'de kurulacaktır.

— Tungsten Karpit Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye’de kurulacaktır.

— Basınç Kazanları İmalâtı Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye’de kurulacaktır.

— Kimya Endüstrisi İçin Gerekli Santrafüjel ve Özel Filtreler Projesi. Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye’de kurulacaktır.

— Dizel Lokomotif Makinaları (Motorları) Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. Türkiye’de kurulacaktır.

— İzmir Petrol Rafinerisi Projesi. İran ve Türkiye arasında. Türkiye’de kurulacaktır.

— Polystrene Projesi. İran ve Türkiye arasında. Türkiye’de kurulacaktır.

— Gliserin Projesi. İran ve Türkiye arasında. Türkiye’de kurulacaktır.

— Rezistörler, Kapasidörler, Semi-Kondaktörler ve TV, Fotoğraf Tüpleri, RF transformerleri, IF transformerleri, Audio transformerler, Mobil Radyo Ekipmanı, Film Skipmanı ve Test ve Ölçme Ekipmanı hariç, Ses Ekipmanları; imalâtı için Türkiye ve Pakistan arasında ortak amaçlı kuruluşlar. Pakistan ve Türkiye’de kurulacaktır.

— Deniz araçları, traktörler, Toprak Harfiyat Makinaları, Hafif ve Ağır Kamyonlar ve Otobüsler için Gerekli Dizel Motorları Projesi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında, Pakistan, İran ve Türkiye’de kurulacaktır.

— RCD Müşavirlik ve Plâncılık Merkezi. İran, Pakistan ve Türkiye arasında. Üye ülkelerden herhangi birinde kurulacak ve diğer iki ülkede bölgesel ofisleri olacaktır.

Projeler Konusunda Tavsiyeler

- 1) Projelerin, millî kalkınma plânlarında dikkate alınması gereklidir.
- 2) Bu ortak amaçlı kuruluşlar milletlerarası bir rekabet kabiliyetine sahip olmalıdır.

- 3) Bu endüstrilerin ekonomik bakımdan yaşayabilmeleri için milli değil, fakat bölgesel kaynaklara istinat etmelidir.
- 4) Bu endüstriler, dış ödemeler bilançosunu destekleyici türden olmalıdır.
- 5) Söz konusu endüstrilerin mamullerinden milli endüstrilerin de yeterince yararlanabilmeleri mümkün olabilmelidir.
- 6) Müşterek amaçlı kuruluşların cazibesini arttırabilmek için üye ülkeler, bu endüstri kuruluşlarının yapacakları hammadde ve yedek parça ithalâtlarını teminat altına almalıdır.
- 7) RCD Kuruluşlarına, milli kuruluşlara tanınan malî imtiyazlar tanınmalıdır.
- 8) Bilhassa özel sektör, ortak amaçlı kuruluşların plânlanmasında ve bu kuruluşların gerçekleştirilmesinde daha etkin bir rol oynamalıdır.
- 9) Bazı üye ülkelerde Teknik Müşavirlik Hizmetleri yeterince gelişmemiştir. Bu bakımdan bu konuya gerek ulusal ve gerekse bölgesel bakımdan önemle eğilmek lâzımdır.
- 10) Çalışma Grubu, Müşterek Amaçlı Kuruluşların ve Bölge İçi Ticaretin gelişmesinde ve finansmanında etkili bir rol oynayacak olan Bölgesel Banka'nın kurulması çalışmalarının süratle sona erdirilmesini tavsiye eder.

BİBLİYOGRAFYA

- RCD Colloquium on Common Problems of Economic Growth, Karachi 1965
- Communautés Européennes, Dix ans de Marché Commun, Bruxelles 1968
- Regional Cooperation for Development, Report of the RPC ninth session, Ankara 1968
- DPT, CENNTÖ - KİBİ ekonomik faaliyetleri, Ankara 1968
- DPT, AET ithalât yapısı, Ankara 1968
- Association Libanaise des Sciences Politiques, Les Marchés Communs, Beyrouth 1967
- İktisadi Kalkınma Vakfı, Bültenleri